

Az olvasás pártfogója

„Az olvasás pártfogója” – olvassuk a Nemes Erzsébet tiszteletére összeállított kötet címlapján. Mi más lehetne egy könyvtáros, ráadásul egy könyvtárigazgató? – gondoljuk rögvest, de a laudációkat látva, az ünnepelt gazdag szakirodalmi termését áttanulmányozva, és elmélyedve a barátok, kollégák, tisztelők írásaiban, máris találónak, sőt pontosnak érezzük a megfogalmazást.

A kezünkben tartott könyv szerzői ugyanis az előtt az ember előtt hajtanak fejet, aki pályája során mindvégig következetesen ragaszkodott a könyvtáros alapvető feladatához: mindent megtett azért, hogy az olvasók – vagy nevezzük őket könyvtárhasználóknak – megtalálják azt, amit a könyvtárban keresnek, és leljenek munkájuk végzése közben élvezetet, szellemi kalandot, gazdagodást. Ez a cél szabta meg tevékenységét az Olvasókörök Szövetségének és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Olvasószolgálati Szekciójának élén, a Magyar Olvasástársaság tagjaként is.

Színes a kötet, ha a benne fogalt témákat tekintjük. Ismertetésemben azt a fonalat követem, amely a szakmaiságtól a személyesig húzódik.

Természetes, hogy a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának vezetőjét számos történeti statisztikai tanulmány szerzője köszönti. Gyöngyösi István a hazai cukoripar kapcsán a magyar mezőgazdaság termelésének utóbbi két évtizedéről közöl adatokat. Felhívja a figyelmet, hogy Magyarország az 1990-es években bekövetkezett, közel 40 százalékos visszaesésből kilábalva az elmúlt évtizedben a világvizsgonylatban előkelő 13. helyen áll, közel hatszázalékos nettó növekedéssel. Igaz, a cukoripar szerkezete ezen belül visszafordíthatatlanul módosult, hiszen a XX. század nagy részén termelő 12 gyár helyében ma már csak egy működik. Jónás Károly és Villám Judit összefoglalása a Magyar Országgyűlés elnöki tisztségeinek összehasonlító történeti-statisztikai vizsgálatát adja. A száraznak tűnő adatok mögött az elmúlt 160 esztendő magyar politikatörténetével szembesül a figyelmes olvasó, aki áttekintheti a 109 elnöki posztot (képviselőház, felsőház, alelnöki tisztségek stb.) betöltő 73 személy rövid jellemzését. Ipartörténeti kutatások kevéssé reflektorfényben álló szegmensére, a finomkerámia-iparra Kápolnai Iván irányítja a figyelmünket. Írásából a hazai építőipar viszonylag kis szeletét kitevő terület hősiességével bontakozik ki az 1930-as évek elejének gazdasági válsága közepette. A Zsolnacyégy, a Herendi Porcelángyár, a Romhányban, Kőbányán vagy Kispesztén letelepült üzemek képesek voltak túlélni a krízist, és a következő években jelentős fejlődést felmutatni. Nagyobb időtávot, Magyarország második világháború utáni történetének egészen napjainkig ívelő szakaszát tárgyalja az infláció és a gazdasági növekedés relációjában Marton Ádám.

Szűken szakmai vonatkozásokat találunk Laczka Éva dolgozatában. A KSH gazdaságstatisztikai elnökhelyettese az Európai Unió Tanácsának a magyar elnökség idejére ütemezett feladatait és azok elvégzését ismerteti. A nemzetközi konfe-

renciával (*Communication: a Tool to Enhance Statistical Culture*, Visegrád, 2011. június) zárult időszak egyértelműen emelte hazánk szakmai presztízsét.

Tudományos kutatás, történelmi sorsfordulók és személyes sorsok kölcsönhatásáról ad számot három írás is a kötetben. Rózsa Dávid Kovács Alajos (1877–1963) 1948-ban született levelét közli, szerzője tulajdonképpeni apológiáját. A század első felének egyik legnevesebb statisztikusa szakértőként részt vett a trianoni béketárgyalásokra utazó delegációban, négy évvel később már helyettes államtitkári rangban a KSH igazgatója, majd 1929-től nyugdíjazásáig annak elnöke volt. Munkásságát akadémiai tagsággal, Corvin-koszorúval ismerte el a Horthy-korszak, amely szakmai segítségét kérte a zsidótörvények meghozatala előtt. A háborút követően Kovácsot börtönbüntetésre ítélték, itt olvasható levelének érveit figyelmen kívül hagyva megfosztották akadémikusi címétől. Hagyatéka a hivatal raktárában várja a kutatókat. Hasonló sors jutott osztályrészül Laky Dezső (1887–1962) statisztikusnak, közgazdásznak, gazdaságpolitikusnak, akadémiai tagnak. Róla Lencsés Ákos emlékezik meg a KSH Könyvtár kéziratárában talált, éppen egy Kovács Alajosnak írt levéllel, mindkettejük kitelepítésének időszakából. Egy korábbi, boldogabb (?) kort elevenít meg Lakatos Miklós *Pillanatképek Vargha Gyuláról (1853–1929) a statisztikusról és korának jelentős költőjéről* című írása. Az első világháború éveiben államtitkári rangig jutó Vargha költészetének helyét, motívumtörténetét, nyelvi kifejezőeszközeit, viszonyát a magyar modernséghez a szerző Schöpflin Aladár, Horváth János és mások segítségével, a korabeli recepció alapján értékeli.

Az ünnepelt könyvtárosi hivatásához közelítenek témájukban Gazda István, Venyigéné Makrányi Margit és Balogh Mihály tisztelgő írásai. A neves tudománytörténész a reáltudományok könyvészetének XVIII–XIX. századi kezdeteiig kalauzol bennünket, és feltérképezi azokat Szinnyei korszakalkotó munkájának (*Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertórium*, 1876., illetve *Magyarország természettudományi és matematikai könyvésze*, 1878.) megjelenéséig. A miskolci megyei könyvtár igazgatóasszonya Kovács Mátyás (1790–1861) lapalapító, mecénás életrajzát foglalja össze. Az egri egyházmegye papja a teológiai irodalom és szaknyelv magyarországi pallérozása céljából az 1830-as években Egerben tudományos igényű katolikus folyóiratot adott ki – az *Egyházi Folyóirat* 1832–1834 között összesen négy számot ért meg, megszűnéséhez a tájékozott közvélemény hiánya vezetett. A jeles egyházi ezen felül jelentős összegű adománnyal támogatta a közösség kiemelkedő tagjainak (gazdálkodó, jó erkölcsű, fiatal házaspár, szorgalmas diák) előmenetelét. Nagy szeretettel eleveníti fel Balogh Mihály a kunszentmártoni gimnáziumban 1938-ban újjára bocsátott kölcsönkönyvtári kezdeményezést. A nagymúltú református intézmény a húszas években nemcsak, hogy túlélte a fenyegető megszűnés veszélyét, de hagyatékok révén még növelni is tudta állományát, és szépirodalmi részét – gondos válogatás után – megnyitotta az érdeklődő publikum előtt. Nem túlzás azt állítani, hogy a könyvtár kultúrmissziót teljesített, hiszen pl. a *Szép Szó* és a *Nyugat* számai közel s távol csak itt voltak elérhetők. Az intézmény rövid virágkora az 1945 utáni politikai fordulattal ért véget.

Művelődés- és helytörténeti vonatkozásaiban egyaránt értékes Berényiné Varga Ibolya publikációja Szathmáry Zoltánról (1872–1928), Debrecen sajtóéletének legendás alakjáról. „Szatyti bácsi” fiatalon a cívisváros, illetve Nagyvárad, Arad és Kassa színházi és irodalmi életében lubickoló kritikus volt. A századfordulón hazatért, és közel negyedszázadon keresztül – tragikusan korai haláláig – elvlaszt-

hatatlanul hozzátartozott a nagyváros pezsgő kulturális életéhez (színi)kritikáival, a debreceni színház történetének (1865–1925) krónikásaként mint az MTI tudósítója.

Tisztelgő könyvhöz illően a személyes emlékek sem hiányozhatnak az összeállításból, ezek közül csak egyet említek meg. Bánszegi Katalin a KSH Könyvtárról mint az emberléptékű intézményről szól, amilyennek sikerült megőrizni az elmúlt évtizedekben. És hogy a jövőben is ilyen marad, arra Nemes Erzsébet szakmai, emberi habitusa a garancia:

„...mindig úgy éreztük, hogy ez a könyvtár a miénk. Ha a könyvtárba megyek, hazamegyek. (...) Azt az emberi közösséget, amit a könyvtár nyújt, egyre kevesebb helyen lehet megtalálni. Itt van még idő emberként viselkedni, mint ahogyan a könyvtáros is a saját emberségét adja az olvasónak”.

A kötetet az ünnepelelt életrajza és műveinek válogatott bibliográfiája teszi teljessé.

(Az olvasás pártfogója. Írások Nemes Erzsébet tiszteletére. Szerk. Fülöp Ágnes, Lencsés Ákos, Rózsa Dávid. Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 2012., 163 p.)

Vasbányai Ferenc

A költő és a város

Petőfi Sándor Kunszentmiklóson

„Lehet még Petőfiről újat írni? Íme, egész kötetnyit. Informatívat, élményszerűt, amely megállja a helyét akár a szakirodalom vitrinében, akár a kistáskában” – olvashatók a kötet hátsó borítóján Ábrahám Erika ajánló sorai, melyek találóan foglalják össze a mű lényegét és valamennyi erényét. (Reméljük, tisztelt olvasónk nem itt szembesül először a szerző nevével, akit hol tanárnak, hol könyvtárosnak vagy helytörténésznek titulálnak, amit tehetnek is, hiszen száznál jóval több publikációja mindezen tevékenységei során keletkezett.)

A monográfia előszavából az is kiderül – ha eddig nem tudtuk volna –, hogy a szerző, Balogh Mihály egyetemi éve óta kutatta szülőhelye múltját, gyűjtötte *„a helyi kultúra, hagyomány kincseit, értékeit”*, és régi álma *„volt a város és a költő kapcsolatát, viszonyuk fordulatait egészében”* bemutatni. Ebben a műben megpróbálta *„összemarkolni a költő és a város, Kunszentmiklós és Petőfi Sándor kapcsolatának minden föllelhető és lehetséges mozzanatát”*, hiszen a *„gyermekkori átutazásokat nem számítva legfőljebb két hetet tesz ki Petőfi itteni napjainak száma, amelyekről írásban rögzült bizonyosságunk is van, legalább három vers és néhány levél, sajtóközlemény formájában”*, és mindez fényesen sikerült.